

Crna Gora
Ministarstvo prosvjete

CENTAR ZA STRUČNO
OBRAZOVANJE

MODULI SLOBODNIH AKTIVNOSTI

1. OPŠTE INFORMACIJE O SLOBODNIM AKTIVNOSTIMA

- Slobodne aktivnosti su sastavni dio nastavnog plana u okviru obrazovnog programa u stručnom obrazovanju. Zadaci i program slobodnih aktivnosti razrađuju se godišnjim programom rada škole. Slobodne aktivnosti učenika se ostvaruju putem: predavanja, stručnih ekskurzija, okruglih stolova, društveno korisnog rada i drugih oblika.
- Uspješnost učenika na slobodnim, odnosno vannastavnim aktivnostima se ne ocjenjuje. Škola je u obavezi da za sve učenike organizuje najmanje 36 časova slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti godišnje (33 časa u IV razredu). Fond časova slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti ne ulazi u ukupan godišnji fond časova iz Nastavnog plana.

Okvirni program slobodnih, odnosno vannastavnih aktivnosti sastoji se iz tri cjeline:

- Sadržaji vezani za opšteobrazovno područje: dani sporta, ekološke aktivnosti, zdravi stilovi života, građansko obrazovanje, filmske, pozorišne, muzičke predstave i likovne izložbe, posjeta istorijskim spomenicima, muzejima, sajmu knjiga i dr.
- Obavezni sadržaji vezani za stručno područje: stručne ekskurzije, posjete institucijama i preduzećima koja su stručno vezana za obrazovni program, posjete sajmovima informatike, tehnike i nastavne tehnologije, učešće na stručnim predavanjima i takmičenjima u poznavanju određenih oblasti, karijerna orijentacija i dr.
- Sadržaji po izboru učenika: učešće u raznim sekcijama (sportska, dramska, literarna, muzička, likovna, informatička, prva pomoć, saobraćajni propisi, internet klub, preduzetnički klub i dr.)

2. MODULI SLOBODNIH AKTIVNOSTI

2.1. SPROVOĐENJE MJERA ZA ZAŠTITU I SPAŠAVANJE OD POŽARA I DRUGIH VANREDNIH DOGAĐAJA

1. Broj časova: 12

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa mjerama zaštite od požara i drugih vanrednih događaja, potencijalnim uzrocima nastanka požara, postupkom prilikom uzbunjivanja i evakuacije lica u slučaju njihovog nastanka i komunikacijom sa Službom za zaštitu i spašavanje. Osposobljavanje za korišćenje uređaja i oprema za gašenje požara, sprovođenje procedure za uzbunjivanje i evakuaciju u slučaju nastanka požara i drugih vanrednih događaja i komunikaciju sa nadležnom Službom za zaštitu i spašavanje.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje mjere zaštite od požara i drugih vanrednih događaja
2. Prepozna potencijalne uzroke nastanka požara i drugih opasnosti u cilju otklanjanja i smanjenja rizika od njihovog nastanka
3. Identifikuje značaj prohodnosti komunikacija u objektu, u cilju omogućavanja bezbjedne evakuacije u slučaju vanrednih događaja i prohodnosti prilaza objektu za vozila hitnih služba
4. Identifikuje opremu i uređaja za gašenje požara i sisteme za protivpožarnu zaštitu
5. Izvrši prijavljivanje nastanka požara i drugih opasnosti Službi spašavanja, u skladu sa odgovarajućom procedurom
6. Izvrši uzbunjivanje prisutnih u objektu u slučaju požara ili drugih vanrednih događaja na odgovarajući način
7. Izvrši evakuaciju lica u objektu u slučaju požara ili drugih vanrednih događaja po planu evakuacije utvrđenim evakuacionim putevima
8. Izvrši gašenje požara odgovarajućim sredstvima, opremom i uređajima za gašenje požara i preduzima mjere za sprečavanje njegovog širenja
9. Pruži potrebne informacije od značaja za akciju gašenja i spašavanja Službi zaštite i spašavanja prilikom njihovog dolaska

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Identifikuje mjere zaštite od požara i drugih vanrednih događaja	- Objasni sadržaj Plana zaštite i spašavanja i način unutrašnje organizacije za sprovođenje zaštite i spašavanja - Navede mjere za zaštitu i spašavanje od požara i drugih vanrednih događaja u školi Mjere: preventivne i operativne Drugi vanredni događaji: poplave, zemljotresi, eksplozije, isticanje gasa, i dr. - Opiše postupanje u slučaju požara ili drugog vanrednog događaja

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Prepozna potencijalne uzroke nastanka požara i drugih opasnosti u cilju otklanjanja i smanjenja rizika od njihovog nastanka	- Navede potencijalne uzroke nastanka požara i drugih opasnosti u prostoru određenog objekta Potencijalni uzroci: neispravnost opreme, uređaja i instalacija, urušavanje objekta, ljudski faktor, viša sila i dr. - Navede prostorije/mjesta povećanog rizika za nastanak požara u prostoru i objektima Prostorije/mjesta povećanog rizika: kotlarnice za centralno grijanje, kuhinje i čajne kuhinje, laboratorije, radionice, podrumi, tavan i dr. - Opiše postupak i načine otkrivanja potencijalnih uzroka požara i drugih opasnosti Načini otkrivanja: fizičkim obilaskom i osmatranjem, dobijanjem informacija od zaposlenih, lica koja žive u tim objektima, praćenjem preko video-nadzora i dr. - Opiše postupak obavješćavanja nadležnih lica u cilju otklanjanja i smanjenja rizika od požara i drugih opasnosti Nadležna lica: uprava, zaštitari, tehničko osoblje i dr.
Identifikuje značaj prohodnosti komunikacija u objektu, u cilju omogućavanja bezbjedne evakuacije u slučaju vanrednih događaja i prohodnosti prilaza objektu za vozila hitnih službi	- Objasni važnost održavanja prohodnosti komunikacija u objektu prilikom evakuacije u slučaju vanrednih događaja Komunikacije u objektu: ulazi, izlazi, hodnici, stepeništa i dr. - Objasni važnost održavanja prohodnosti prilaza objektu za vozila hitnih službi Vozila hitnih službi: Služba zaštite i spašavanja, Hitna medicinska pomoć i policija
Identifikuje opremu i uređaja za gašenje požara i sisteme za protivpožarnu zaštitu	- Navede opremu i uređaje za gašenje požara u objektu Oprema i uređaji za gašenje požara: aparati za početno gašenje požara, hidrantska mreža, priručna sredstva (čebad, pijesak, kante, lopate) i dr. - Navede sisteme za protivpožarnu zaštitu u objektu Sistemi za protivpožarnu zaštitu: Sistemi za otkrivanje, dojavu i gašenje požara - Objasni važnost održavanja opreme i uređaja za zaštitu od požara u ispravnom i kompletnom stanju
Izvrši prijavljivanje nastanka požara i drugih opasnosti Službi spašavanja, u skladu sa odgovarajućom procedurom	- Opiše postupak prilikom uočavanja ili dobijanja saznanja o nastalom požaru ili drugoj opasnosti u objektu ili prostoru - Navede broj Službe zaštite i spašavanja za prijavljivanje požara ili drugih vanrednih događaja - Navede potrebne informacije koje treba da saopšti operateru Službe zaštite i spašavanja prilikom prijavljivanja događaja

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	Informacije: tačna adresa, dio objekta gdje je nastao požar i koji je zahvaćen požarom, ima li povrijeđenih ili ugroženih osoba, postoje li dodatne opasnosti (prisustvo plinskih boca ili drugih opasnosti), identitet lica koje vrši dojavu i dr. - Demonstrira postupak prijavljivanja požara ili drugog vanrednog događaja Službi zaštite i spašavanja, na konkretnom primjeru
Izvrši uzbunjivanje prisutnih u objektu u slučaju požara ili drugih vanrednih događaja na odgovarajući način	- Objasni značaj pravovremenog dojavljivanja požara i uzbunjivanje prisutnih u objektu - Opiše radnje koje preduzima nakon prijavljivanja požara ili druge opasnosti Službi zaštite i spašavanja - Navede načine uzbunjivanja prisutnih u objektu u slučaju požara ili drugog vanrednog događaja Uzbunjivanje: uključivanje ručnog javljača požara, sirene, zvona, glasom i dr. - Demonstrira postupak uzbunjivanja prisutnih u objektu na odgovarajući način, prema Planu zaštite objekta, na konkretnom primjeru
Izvrši evakuaciju lica u objektu u slučaju požara ili drugih vanrednih događaja po planu evakuacije utvrđenim evakuacionim putevima	- Objasni pojam evakuacije iz ugroženog prostora u slučaju požara ili drugog vanrednog događaja - Objasni sadržaj plana evakuacije iz objekta - Opiše proceduru evakuacije lica iz objekta u slučaju požara ili drugog vanrednog događaja - Opiše mjere koje preduzima u cilju održavanja reda i sprečavanja panike tokom evakuacije u objektu - Demonstrira izvođenje evakuacije u slučaju vanrednih događaja, na konkretnom primjeru
Izvrši gašenje požara odgovarajućim sredstvima, opremom i uređajima za gašenje požara i preduzima mjere za sprečavanje njegovog širenja	- Definiše gorenje i požar, kao i osnovne uslove za nastajanje gorenja (požara) Uslovi: prisustvo gorive materije, kiseonika i toplote - Navede opasnosti prilikom razvoja požara u zatvorenom prostoru Opasnosti: otrovni gasovi, toplota, električna energija, urušavanje objekata, plameni udari, eksplozije, panika i dr. - Navede osnovna sredstva za gašenje i njihove karakteristike Sredstva za gašenje: voda, prah, ugljendioksid, priručna sredstva i dr. - Navede osnovnu opremu i uređaje za gašenje požara Oprema i uređaji za gašenje požara: aparati za početno gašenje požara, hidrantska mreža, priručna sredstva (čebad, pijesak, kante, lopate) i dr.

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	- Opiše osnovne postupke gašenja požara u javnim objektima, opasnosti i mjere zaštite - Opiše mjere za sprečavanje širenja požara Mjere: isključivanje električne energije, zatvaranje prostorija u kojima je izbio požar, zatvaranje dovoda goriva ili gasa, uklanjanje zapaljivih materija i stvari i dr. - Demonstrira gašenje požara korišćenjem odgovarajućih sredstava, opreme i uređaja za gašenje požara, na konkretnom primjeru - Demonstrira mjere za sprečavanje širenja požara, na konkretnom primjeru
Pruži potrebne informacije od značaja za akciju gašenja i spašavanja Službi zaštite i spašavanja prilikom njihovog dolaska	- Opiše postupanje nakon izvršene evakuacije iz prostora - Navede informacije od značaja za akciju gašenja ili spašavanja koje prenosi pripadnicima Službe zaštite i spašavanja prilikom njihovog dolaska na mjesto događaja Informacije: tačna lokacija požara, pravci širenja požara, broj ugroženih ili povrijeđenih osoba i njihov položaj, raspored prostorija i komunikacija u objektu, raspored protivpožarne opreme, posebne opasnosti ako ih ima - Opiše postupanje po uputstvima pripadnika Službe zaštite i spašavanja na licu mjesta - Opiše mjere i postupke koje preduzima nakon završene intervencije Službe zaštite i spašavanja - Demonstrira doček Službe zaštite i spašavanja i pružanje potrebnih informacija od značaja za akciju gašenja i spašavanja, u konkretnom slučaju

Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije

- Plan zaštite i spašavanja
- Vrste vanrednih događaja
- Uzroci nastanka požara
- Protivpožarni sistemi
- Upotreba sredstava i opreme za gašenje požara
- Načini uzbunjivanja i evakuacija u vanrednim okolnostima
- Komunikacija sa službama za hitne intervencije

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u prirodnim naukama, tehnologiji i inženjerstvu (STEM)
- Digitalna kompetencija
- Lična, socijalna i kompetencija učiti kako učiti

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
- Građanska kompetencija - Preduzetnička kompetencija - Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja	

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Sprovođenje mjera za zaštitu i spašavanje od požara i drugih vanrednih događaja je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika i simulaciju konkretnih situacija, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih radnih zadataka. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja kao i metode. Praktični dio treba obavljati na poligonu škole ili u sali, uz maksimalne mjere obezbjeđenja, kako ne bi došlo do povređivanja učenika.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog dijela treba obezbijediti: računar, projektor i projekciono platno.
- Za realizaciju praktičnog dijela, treba obezbijediti: aparat za gašenje požara, priručna sredstva za gašenje požara i dr., uz dogovor sa izvođačem modula.

6. Izvođači modula:

- Kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1 iz oblasti protivpožarne zaštite i spašavanja, zaštite na radu ili bezbjednosti - najmanje 240 CSPK-a i najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima zaštite i spašavanja; Kvalifikacija nivoa obrazovanja VI iz oblasti protivpožarne zaštite i spašavanja, zaštite na radu ili bezbjednosti- najmanje 180 CSPK-a i najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima zaštite i spašavanja; Kvalifikacija nivoa obrazovanja IV1 – najmanje 240 CSPK-a, i najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima zaštite i spašavanja

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa jedinicom kvalifikacije Sprovođenje mjera za zaštitu i spašavanje od požara i drugih vanrednih događaja koja je dio standarda kvalifikacije: Asistent u sprečavanju nasilja i vandalizma u školi i jedinicom kvalifikacije: Gašenje požara i spašavanje prilikom požara koja je dio standarda kvalifikacije: Vatrogasac-Spasilac, usvojenih na Nacionalnom savjetu za obrazovanje

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Lazar Čadenović, specijalista zaštite od požara i spašavanje, šef odjeljenja za operativno djelovanje, Služba zaštite i spašavanja glavnog grada, Podgorica
- Savo Četković, saobraćajni tehničar, vatrogasac-spasilac, Služba zaštite i spašavanja glavnog grada

2.2. MODUL SLOBODNE AKTIVNOSTI: PRVA POMOĆ

1. Broj časova: 12

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa principima i postupcima pružanja prve pomoći. Osposobljavanje za ukazivanje neodložne pomoći povrijeđenim i oboljelim (p/o) licima u različitim zadesnim situacijama što predstavlja osnovu spašavanja i očuvanja života i ublažavanja posljedica primjenom postupaka koji su međunarodno propisani. Podsticanje razvoja etičkih osobina ličnosti kao što su: humanost, altruizam, odgovornost, preciznost i požrtvovanost.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Uoči značaj i principe pružanja prve pomoći p/o licima
2. Sprovede postupak pravilnog pristupa p/o licu i trijažu na mjestu nesreće
3. Izvede postupak kardiopulmonalne reanimacije p/o lica
4. Izvrši postupke zaustavljanja krvarenja p/o lica
5. Izvrši zbrinjavanje povreda koštano zglobnog i mišićnog sistema p/o lica
6. Izvrši zbrinjavanje povreda i stanja nastalih usljed fizičkih, hemijskih i bioloških faktora
7. Pruži prvu pomoć p/o licima kod iznenadno nastalih tegoba, usljed različitih stanja i bolesti

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Uoči značaj i principe pružanja prve pomoći p/o licima	- Simulira komunikaciju sa dispečerima službi, na konkretnom slučaju Službe: Služba za hitnu medicinsku pomoć (HMP), Policija, Služba zaštite i spašavanja, specijalističke jedinice, OKC 112 Direktorata za vanredne situacije i dr. - Navede sadržaj opreme i sredstava prve pomoći (zidni ormarić i kutija prve pomoći u automobilima)
Sprovede postupak pravilnog pristupa p/o licu na mjestu nesreće	-Opiše postupak označavanja i obezbjeđenja mjesta nesreće(saobraćajni udes) - Pokaže postupak skidanja kacige u slučaju povrijeđenog motocikliste, na zatom modelu
Izvede postupak kardiopulmonalne reanimacije p/o lica	-Pokaže postupak izvođenja kardiopulmonalne reanimacije kod djece i odraslih osoba -Pokaže postupak postavljanja p/o lica u bočni koma položaj, na zatom modelu
Izvrši postupke zaustavljanja krvarenja p/o lica	- Pokaže postupke zaustavljanja krvarenja

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	Postupci zaustavljanja krvarenja: direktan pritisak na ranu, digitalna kompresija, kompresivni zavoj i Esmarhova povjeska - Pokaže pravilno korišćenje zavojnog materijala i trougle marama prilikom previjanja pojedinih dijelova tijela p/o lica, na zadatom modelu Pojedini dijelovi tijela: glava, grudni koš, gornji ekstremiteti i donji ekstremiteti - Pokaže postupak zaustavljanja krvarenja iz prirodnih otvora p/o lica, na zadatom modelu Prirodni otvori: nos, uho i usta
Izvrši zbrinjavanje povreda koštano zglobnog i mišićnog sistema p/o lica	- Pokaže postupak postavljanja imobilizacije pojedinih djelova tijela p/o lica, na zadatom modelu Djelovi tijela: vrat, gornji ekstremiteti, donji ekstremiteti, karlica i kičmeni stub
Izvrši zbrinjavanje povreda i stanja nastalih usljed fizičkih, hemijskih i bioloških faktora	- Pokaže postupak ukazivanja prve pomoći kod povreda i stanja nastalih usljed dejstva fizičkih faktora, na zadatom modelu Povrede i stanja: opekotine, sunčanica, toplotni udar - Pokaže postupak zbrinjavanja p/o lica usljed ujeda zmije, insekata, škorpije i pauka na zadatom modelu
Pruži prvu pomoć p/o licima kod iznenadno nastalih tegoba, usljed različitih stanja i bolesti	- Pokaže postupak zbrinjavanja p/o lica usljed različitih bolesti i stanja Bolesti i stanja: astmatični napad, epileptični napad, hipoglikemija i hiperglikemija, alergijska reakcija, besvjesno stanje i dr. - Pokaže postupak uspostavljanja prohodnosti disajnih puteva p/o lica, usljed opstrukcije stranim tijelom
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije	
- Principi pružanja prve pomoći - Sredstva i oprema za pružanje pomoći i zbrinjavanje - Pristup p/o licu i trijaža u raznim zadesnim situacijama (saobraćajni udes, ruševine, utapanje i dr.)	

Ishodi učenja	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja
Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:

- Izvođenje postupka kardiopulmonalne reanimacije
- Postupci zaustavljanja krvarenja
- Zbrinjavanje povreda koštano zglobnog sistema
- Zbrinjavanje povreda i stanja nastalih usljed fizičkih, hemijskih i bioloških faktora
- Pružanje prve pomoći kod iznenadno nastalih tegoba, usljed različitih stanja i bolesti

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Kompetencija višejezičnosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u prirodnim naukama, tehnologiji i inženjerstvu (STEM)
- Digitalna kompetencija
- Lična i socijalna kompetencija i kompetencija učenja kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturne svijesti i izražavanja

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Prva pomoć je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika i simulaciju konkretnih situacija, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja kao i metode. Praktični dio treba obavljati na poligonu škole ili u sali, uz maksimalne mjere obezbjeđenja, kako ne bi došlo do povređivanja učenika.
- Vježbe treba realizovati u kabinetu koji je opremljen preporučenim materijalnim uslovima. Učenike treba podijeliti u grupe i realizovati vježbe individualno, u parovima ili manjim grupama, koliko je moguće s obzirom na predviđeni broj časova.
- Prividna smrt, krvarenje, gubitak svijesti i sva druga stanja koja p/o licima neposredno ugrožavaju život, zahtijevaju brzu i trenutnu akciju spasioca (osnovni uslov-uvježbanost). Spasilac koji u takvim situacijama misli, a ne radi, nije savladao vještinu ukazivanja prve pomoći. Ostale povrede (rane, prelomi i dr.) zahtijevaju smišljen, oprezan i metodičan rad spasioca (osnovni uslov su znanje i domišljatost). Osoba koja zbrinjavajući ovakve povrede, radi a ne misli, nije savladao vještinu ukazivanja prve pomoći.
- Zbog svega navedenog, nastavnik treba da podstiče problemsku nastavu u kojoj navodi učenike da sami dolaze do zaključka prilikom rešavanja problema. Kroz ovaj modul treba razvijati svijest kod učenika o štetnim uticajima sredine i prihvatanja zdravih načina života, kao i formiranje pozitivnog ponašanja u ličnom i profesionalnom radu. Učenike treba osposobljavati za uspješno prenošenje saznanja iz domene prve pomoći u širu društvenu zajednicu.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog dijela treba obezbijediti: računar, projektor i projekciono platno.
- Za realizaciju praktičnog dijela, treba obezbijediti: ormarić prve pomoći sa potrebnim materijalom koji je zakonski propisan, kompet prve pomoći za automobil sa potrebnim materijalom koji je zakonski propisan, torbu prve pomoći, potrošni materijal (zavoji, gaze, dezinfekciona sredstva, leukoplast, trougle marama, aluminijumske folije i dr.).

6. Izvođači modula:

- Kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1 iz oblasti medicine (doktor medicine) najmanje 300 CSPK-a ili zdravstvene njege – najmanje 240 CSPK-a; Kvalifikacija nivoa obrazovanja VI iz oblasti zdravstvene njege – najmanje 180 CSPK-a.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa jedinicom kvalifikacije Prva pomoć koja je dio standarda kvalifikacije: Asistent u sprečavanju nasilja i vandalizma u školi, Vatrogasac-Spasilac, Personalni asistent, usvojenih na Nacionalnom savjetu za obrazovanje. Modul je povezan i sa stručnim modulom Prva pomoć koji je dio obrazovnih programa iz oblasti Zdravstva.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Darko Rakočević, diplomirani ekonomista menadžmenta u zdravstvu i strukovni medicinski tehničar, organizator praktične nastave, JU Stručna medicinska škola Podgorica
- Branka Šupić, specijalista pedijatrije, stručni saradnik, JU Prva srednja stručna škola Nikšić/ Načelnik dječijeg odjeljenja, JZU Opšta bolnica Nikšić

2.3. NENASILNO RJEŠAVANJE KONFLIKATA

1. Broj časova: 18

2. Cilj modula:

- Osnježivanje učenika za prepoznavanje uzroka nastanka konflikata i načina njihovog prevazilaženja.
Oposobljavanje za ovladavanje asertivnim vještinama komunikacije, empatijom i solidarnošću sa drugima.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje pojam, vrste i uzroke nastanka konflikata
2. Analizira principe i načine rješavanja konflikata
3. Analizira načine upravljanja emocijama
4. Prepozna značaj medijacije u procesu rješavanja konflikta
5. Primijeni asertivnu komunikaciju kao način uspješnog rješavanja konflikta

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Prepozna pojam, vrste i uzroke nastanka konflikata	- Objasni pojam konflikta - Objasni vrste konflikata koje nastaju u svakodnevnoj komunikaciji Vrste konflikata: unutrašnji, međuljudski, grupni, ideološki, socijalni, vršnjački, međugeneracijski, konflikt sa autoritetima i dr. - Opiše uzroke nastanka konflikata Uzroci nastanka konflikata: različite vrijednosti i ciljevi, prevelika očekivanja, problemi u komunikaciji, lične osobine, različite vrste frustracija, društveni uzroci i dr. - Razlikuje pozitivne i negativne osobine konflikata Pozitivne osobine konflikta: promjena početnog stanja konfliktne situacije, usvajanje novih saznanja, prepoznavanje postojanja problema, ojačavanje pojedinca i grupe, traženje adekvatnog rješenja, povećanje energije i kreativnosti i dr. Negativne osobine konflikta: mogućnost pogoršanja problema, smanjenje produktivnosti pojedinca i grupe, otežana komunikacija, negativni odnos prema radu i okruženju, loš rezultat i postignuća, narušeni međuljudski odnosi i dr. - Prepozna uzroke i vrste konflikta u zadatoj situaciji
Analizira principe i načine rješavanja konflikata	- Objasni principe rješavanja konflikta Principi rješavanja konflikata: komunikacija o problemu koji postoji, preuzimanje odgovornosti za nesporazum, pružanje povratne informacije, prepoznavanje autentičnosti kao načina konstruktivnog rješavanja konflikata i dr.

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	- Opiše načine rješavanja konflikta Način rješavanja konflikta: definisanje problema, imenovanje sopstvenih emocija, analiza sopstvenih potreba, jasno formulisanje zahtjeva i dr. - Demonstrira principe rješavanja konflikata, u zadatoj situaciji - Demonstrira načine rješavanja konflikata, u zadatoj situaciji
Analizira načine upravljanja emocijama	- Objasni pojam emocija, kao i njihov uticaj na mentalno i fizičko zdravlje - Objasni osnovne vrste univerzalnih ljudskih emocija Emocije: sreća, tuga, bijes, gađenje, strah i iznenađenje - Opiše uticaj značenja koje osoba pridaje nekom događaju na nastanak emocija - Opiše načine upravljanja sopstvenim emocijama Upravljanje sopstvenim emocijama: razvijanje svijesti o sebi, prepoznavanje i imenovanje emocija, empatija i razvoj socijalnih vještina - Demonstrira način upravljanja sopstvenim emocijama, na zadatom primjeru
Prepozna značaj medijacije u procesu rješavanja konflikta	- Objasni pojam, ulogu i značaj medijacije u procesu rješavanja konflikta Značaj medijacije: prisustvo treće osobe u rješavanju nastalog konflikta, mogućnost uspostavljanja ili ojačavanja osjećanja povjerenja, poštovanje između strana u konfliktu, prekidanje veza na načine koji minimalizuju emocionalnu ili psihološku štetu, pružanje nove perspektive u pristupu problema i dr. - Opiše principe i faze medijacije Principi medijacije: povjerljivost, objektivnost, etičnost, uvrštenost i dr. Faze medijacije: definisanje problema, traženje mogućih rješenja, procjena rješenja, donošenje odluka o najprihvatljivijem rješenju, određivanje načina na koji će rješenje biti sprovedeno, procjena uspjeha usvojenog rješenja i koraci za konstruktivno rješavanje konflikata - Demonstrira sprovođenje faza medijacije u procesu rješavanja konflikata, u zadatoj situaciji - Demonstrira način primjene medijacije, u zadatoj situaciji
Primijeni asertivnu komunikaciju kao način uspješnog rješavanja konflikta	- Objasni pojam komunikacije - Objasni pojam asertivne komunikacije - Opiše upotrebu asertivnog načina komunikacije Asertivni način komunikacije: jasno izražavanje misli i osjećanja, direktnost i preciznost, aktivno slušanje, postavljanje zdravih granica, samopouzdanje u govoru i

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	stavu, poštovanje tuđeg mišljenja, korišćenje primjera i konkretnih situacija, pozitivne povratne informacije, empatija, razumijevanje, kontrola emocija i dr. - Opiše asertivna prava i asertivne dozvole koje iz njih proizilaze Asertivna prava: pravo na samoodgovornost, da se ne dopadnemo drugima, na granice, na nepravdanje, na promjenu mišljenja, na grešku, da ne znam, da ne razumijem, pravo na sopstvenu logiku i na autonomiju Asertivne dozvole: dozvoliti drugima da budu samoodgovorni, da sami postave granice u odnosu na nas, da pogriješe, da se predomisle, da ne razumiju, da imaju pravo na sopstvenu logiku i autonomiju, ne tražiti od drugih ljudi da nam se dopadnu i da se pravdaju zbog sopstvenih izbora - Demonstrira upotrebu asertivnog načina komunikacije, u zadatoj situaciji - Demonstrira upotrebu asertivnih prava i dozvola u simuliranoj situaciji, na zadatom primjeru

Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije

- Pojma konflikta, vrste i uzroci
- Pozitivne i negativne strane konflikta
- Principi i strategije rješavanja konflikata
- Upravljanje emocijama u konfliktu
- Asertivna komunikacija
- Praktične vještine za upravljanje konfliktima

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Kompetencija višejezičnosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu
- Digitalna kompetencija
- Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Nenasilno rješavanje konflikata u srednjim stručnim školama je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka i razvoj kritičkog mišljenja kroz diskusije, debate i primjenu ostalih interaktivnih metoda. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja, kao i metod rada.
- Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: računar, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse i dr.

6. Izvođači modula:

- Nastavnici stručni saradnici kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1, odnosno VII 2 iz oblasti sociologije, psihologije ili pedagogije – najmanje 240 CSPK-a, odnosno 300 CSPK – a).

Napomena: Kvalifikacije u okviru istog nivoa obrazovanja ravnopravne su prilikom izvođenja modula Nenasilno rješavanje konflikata, bez obzira na redoslijed navođenja.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa modulima Sociologija, Savremeno odrastanje, Socijalne mreže i globalizacija i Poslovna komunikacija i korespondencija, Poslovna kultura, koji su sastavni dio većine obrazovnih programa, a koji su usvojeni na Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Selma Šabotić, magistar pedagogije, školski pedagog, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Denisa Huremović, spec. sociologije, nastavnik, JU Srednje elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Milana Raičević, profesor pedagogije i psihologije, školski psiholog, JU Stručna medicinska škola, Podgorica

2.4. MLADI I NJIHOV IDENTITET

1. Broj časova: 12

2. Cilj modula:

- Osnajivanje učenika za razumijevanje ključnih razvojnih promjena tokom perioda adolescencije. Podsticanje na formiranje identiteta i za preuzimanje odgovornosti u ispoljavanju ličnog identiteta, kao preduslova zdravog razvoja i samoprihvatanja.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje razvojne promjene u periodu adolescencije
2. Objasni značaj razvoja identiteta kod mladih
3. Analizira uticaj digitalnog identiteta na mlade
4. Identifikuje vlastitu odgovornost u procesu formiranja identiteta

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Identifikuje razvojne promjene u periodu adolescencije	- Definiše pojam adolescencije - Objasni faze razvoja tokom perioda adolescencije Faze razvoja: rana, srednja i kasna adolescencija - Opiše razvojne promjene u periodu adolescencije Razvojne promjene u periodu adolescencije: fiziološke, kognitivne, socijalne i emocionalne. - Vrednuje značaj i ulogu roditelja i vršnjaka u životu adolescenta - Razlikuje periode adolescencije i puberteta - Prepozna faze razvoja, razvojne promjene i ulogu vršnjaka i porodice u periodu adolescencije, na zadatom primjeru
Identifikuje značaj razvoja identiteta kod mladih	- Definiše pojam identiteta - Objasni faze u razvoju identiteta Faze u razvoju identiteta: difuzija identiteta, preuzeti identitet, period istraživanja identiteta i postignuti identitet - Opiše pozitivne i negativne strane razvoja identiteta Pozitivne strane razvoja identiteta: samopouzdanje, prihvatanje sebe, prilagođavanje promjenama, prevazilaženje stresa, razvijanje socijalne i emocionalne inteligencije Negativne strane razvoja identiteta: umanjena svijest o sebi i svojim kvalitetima, internalizovanje slike o sebi kroz sliku koju okruženje ima o osobi, nedostatak jasno formiranog stava o sebi i dr.

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	- Opiše načine formiranja identiteta adolescenta u svijetu odraslih Načini formiranja identiteta: eksperimentisanje sa identitetima, analiziranje svojih vrijednosti, analiziranje i pripadnost različitim društvenim grupama, kritičko preispitivanje vrijednosti i uvjerenja, preispitivanje identiteta kroz porodičnu dinamiku, uticaj vršnjačke grupe, uticaj medija, sporta, fizičke aktivnosti i dr. - Prepozna načine formiranja identiteta kod mladih, na zadatim primjerima različitih životnih situacija adolescenta - Prepozna elemente koji utiču na formiranje identiteta kod mladih, na zadatim primjerima
Analizira uticaj digitalnog identiteta na mlade	- Objasni pojam i karakteristike digitalnog identiteta Karakteristike digitalnog identiteta: subjektivnost, selekcija sadržaja, odgovornost, autentifikacija, bezbjednost i dr. - Objasni ulogu digitalnog identiteta u procesu formiranja ličnosti - Objasni elemente koji utiču na formiranje digitalnog identiteta Digitalni identitet: društvene mreže, privatnost i bezbjednost u online prostoru, strah od propuštanja (FOMO efekat), cyberbullying. - Istraži rizike prilikom formiranja digitalnog identiteta - Predstavi rizike prilikom formiranja digitalnog identiteta - Prepozna uticaj sadržaja digitalnog identiteta mladih, na zadatim primjerima
Identifikuje vlastitu odgovornost u procesu formiranja identiteta	- Opiše faktore, koji mogu otežati proces formiranja identiteta Faktori: društveni, kulturni, ekonomski, socijalni, porodični, psihološki, genetski, biološki i dr. - Opiše ključne aspekte vlastite odgovornosti u formiranju identiteta Ključni aspekti: samospoznaja, izbor i djelovanje, samopouzdanje i autentičnost, razvoj kroz učenje i životno iskustvo, odnos prema drugima i dr. Formiranje identiteta: važnost samousmjerenja i donošenja odluka, način prevazilaženja alijenacije i osjećaja nepripadnosti, aktivizam, društvena odgovornost i dr. - Prepozna osjećaj alijenacije i način njenog prevazilaženja, u zadatoj situaciji - Istraži primjere aktivizma mladih u lokalnoj i široj društvenoj zajednici - Prezentuje primjere aktivizma mladih u lokalnoj i široj društvenoj zajednici

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	- Prepozna vlastitu odgovornost u procesu formiranja identiteta, na ličnom primjeru - Diskutuje o ometajućim i ključnim aspektima u procesu formiranja identiteta, na zadatim primjerima
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije	
- Razvojne promjene u adolescenciji - Značaj razvoja identiteta kod mladih - Statusi identiteta - Uloga digitalnog identiteta - Odgovornost u procesu formiranja identiteta - Praktične vještine za istraživanje i razvoj identiteta	
Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije	
- Kompetencija pismenosti - Kompetencija višjezičnosti - Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu - Digitalna kompetencija - Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti - Građanska kompetencija - Preduzetnička kompetencija - Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja	

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Mladi i njihov identitet, u srednjim stručnim školama je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka i razvoj kritičkog mišljenja kroz diskusije, debate i primjenu ostalih interaktivnih metoda. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja, kao i metod rada.
- Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: računar, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse i dr.

6. Izvođači modula:

- Nastavnici stručni saradnici kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1, odnosno VII 2 iz oblasti sociologije, psihologije ili pedagogije – najmanje 240 CSPK-a, odnosno 300 CSPK – a).

Napomena: Kvalifikacije u okviru istog nivoa obrazovanja ravnopravne su prilikom izvođenja modula Mladi i njihov identitet, bez obzira na redosljed navođenja.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa modulima Psihologija, Sociologija, Savremeno odrastranje, Socijalne mreže i globalizacija, koji su sastavni dio većine obrazovnih programa, a koji su usvojeni na Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Selma Šabotić, magistar pedagogije, školski pedagog, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Denisa Huremović, spec. sociologije, nastavnik sociologije, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Milana Raičević, profesor pedagogije i psihologije, školski psiholog, JU Stručna medicinska škola, Podgorica

2.5. KAKO UČITI?

1. Broj časova: 12

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje učenika za prepoznavanje izazova u procesu učenja, razumijevanja važnosti prilagođavanja promjenama i značaja primjene smjernice za efikasno učenje. Razvijanje vještina za identifikaciju motivacionih faktora, kroz istraživanje različitih stilova i tehnika učenja, kao i primjenu strategija za bolje pamćenje, kako bi postigli dugotrajne pozitivne rezultate u obrazovanju.

3. Ishodi učenja:

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj i promjene koje nastaju u procesu učenja
2. Kreira plan učenja, na osnovu prethodne analize problema u procesu učenja i smjernica za efikasno učenje
3. Primijeni najadekvatnije tehnike i stilove učenja
4. Identifikuje motivacione faktore koji utiču na proces učenja
5. Primijeni načine efikasnog pamćenja i uočava pozitivne efekte istog

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Identifikuje značaj i promjene koje nastaju u procesu učenja	- Objasni značaj učenja Značaj učenja: razvoj znanja i vještina, poboljšanje kritičkog razmišljanja, prilagodljivost i inovativnost, samopouzdanje, motivacija i dr. - Opiše promjene koje nastaju u procesu učenja Promjene koje nastaju u procesu učenja: razvoj metakognitivnih vještina, jačanje samostalnosti i odgovornosti, promjene u pristupima i stilovima učenja, prilagođavanje ciljeva, poboljšanje fokusa i dr. - Prepozna značaj emocionalnog razvoja u procesu učenja, na sopstvenom primjeru - Prepozna značaj učenja u vlastitom razvoju, na sopstvenom primjeru - Prepozna promjene koje nastaju u procesu učenja, na zadatom primjeru
Kreira plan učenja, na osnovu prethodne analize problema u procesu učenja i smjernica za efikasno učenje	- Navede izazove u procesu učenja Izazovi u procesu učenja: odlaganje početka učenja, kampanjsko učenje, odustajanje od učenja, ispitna anksioznost, neorganizovanost, nerazumijevanje, pasivno iščitavanje teksta i dr. - Opiše smjernice za efikasno učenje Smjernice za efikasno učenje: postavljanje jasnih i ostvarljivih ciljeva, korišćenje različitih tehnika učenja, primjena aktivnog slušanja, planiranje i organizovanje

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	vremena, praktikovanje ponavljanja i obnavljanja, stvaranje optimalnog okruženja za učenje, provjeravanje razumijevanja kroz praksu, vizualizacija i povezivanje novih informacija - Navede ometače u procesu učenja Ometači: neadekvatni prostorni uslovi, buka, neadekvatno osvjetljenje, audiovizuelne senzacije i dr. - Prepozna ometače u procesu učenja, na vlastitom primjeru - Prepozna lične izazove u procesu učenja, na sopstvenom primjeru - Napravi plan učenja na osnovu analize smjernica za efikasno učenje, na zadatom primjeru
Primijeni najadekvatnije tehnike i stilove učenja	- Opiše važnost različitih tehnika učenja Tehnike učenja: aktivno čitanje i pisanje bilješki, metoda pitanja (pregled, postavljanje pitanja, čitanje i obnavljanje), pomodoro tehnika, mapa uma, mnemotehnike (akronimi, rime, vizualizacija i loci metoda), ponavljanje s razmacima, testiranje samog sebe, objašnjavanje drugima, praktična primjena, simulacija i dr. - Objasni karakteristike različitih stilova učenja Stilovi učenja: vizuelni, auditivni, kinezički, čitanje/pisanje, logički, socijalni, samostalni i multisenzorni - Prepozna najadekvatniju tehniku učenja, na sopstvenom primjeru - Prepozna prednosti različitih stilova učenja, na osnovu popunjenog i obrađenog upitnika o stilovima učenja
Identifikuje motivacione faktore koji utiču na proces učenja	- Opiše motivacione faktore kao bitne elemente procesa učenja Motivacioni faktori: unutrašnja motivacija, spoljašnja motivacija, jasni ciljevi i svrha učenja, samopouzdanje i očekivanje uspjeha, povratne informacije, priznavanje i nagrade, suočavanje s izazovima i postizanje napretka, podrška okruženja, interesovanje za temu, struktura i organizacija gradiva, uspješno prethodno iskustvo, strah od neuspjeha i odgovornost. - Opiše motivacione pristupe u radu nastavnika koji utiču na proces učenja Motivacioni pristupi: isticanje cilja časa, odnošenje sa uvažavanjem prema učenicima, upotreba različitih načina prezentovanja gradiva, upotreba primjera bliskih iskustvu učenika, jasno i koncizno izražavanje, kombinovanje različitih oblika i metoda rada i dr. - Razlikuje motivacione faktore kao bitne elemente procesa učenja

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Primijeni načine efikasnog pamćenja i pozitivne efekte istog	- Prepozna motivacione faktore u procesu učenja, na sopstvenom primjeru - Opiše načine efikasnog pamćenja - Navede pozitivne efekte učenja i usvajanja znanja i vještina Pozitivni efekti učenja: sprečavanje kognitivnog opadanja, jačanje društvenih i komunikacijskih vještina, povećanje fleksibilnosti i adaptibilnosti, lakše postizanje akademskog uspjeha, veća kreativnost i inovativnost, odgovornost u donošenju odluka, povećano samopouzdanje, smanjenje stresa i anksioznosti, kritičko razmišljanje, povećana produktivnost i efikasnost i dr. - Istraži pozitivne efekte učenja na proces pamćenja, sticanja znanja, vještina i kompetencija - Demonstrira primjenu efikasnih načina pamćenja, na primjeru zadatog sadržaja

Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije

- Pojam, značaj vrste i promjene koje nastaju u procesu učenja
- Praktične vještine o otklanjanju problema u učenju
- Strategije i smjernice za efikasno učenje
- Tehnike učenja
- Stilovi učenja
- Motivacija za učenje
- Tehnike za unapređenje pamćenja

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Kompetencija višejezičnosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu
- Digitalna kompetencija
- Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Kako učiti? u srednjim stručnim školama je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka i razvoj kritičkog mišljenja

kroz diskusije, debate i primjenu ostalih interaktivnih metoda. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja, kao i metod rada.

- Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: računar, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse i dr.

6. Izvođači modula:

- Nastavnici stručni saradnici kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1, odnosno VII 2 iz oblasti sociologije, psihologije ili pedagogije – najmanje 240 CSPK-a, odnosno 300 CSPK – a).

Napomena: Kvalifikacije u okviru istog nivoa obrazovanja ravnopravne su prilikom izvođenja modula Kako učiti? bez obzira na redosljed navođenja.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa modulima Psihologija, Sociologija, Savremeno odrastanje, koji su sastavni dio većine obrazovnih programa, a koji su usvojeni na Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Selma Šabotić, magistar pedagogije, školski pedagog, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Denisa Huremović, spec. sociologije, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Milana Raičević, profesor pedagogije i psihologije, školski psiholog, JU Stručna medicinska škola, Podgorica

2.6. KAKO POMOĆI DRUGIMA?

1. Broj časova: 9

2. Cilj modula:

- Razvijanje svijesti učenika o važnosti vršnjačke pomoći i podrške u obrazovnom sistemu, sa posebnim akcentom na učenike sa posebnim obrazovnim potrebama, talentovane i učenike pripadnike ranjivih grupa. Razumijevanje značaja i važnosti volontiranja u lokalnoj zajednici kao načina doprinosa razvoju ličnosti i društva.

3. Ishodi učenja:

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Prepozna važnost vršnjačke pomoći
2. Uoči važnost podrške za aktivno učešće učenika sa posebnim obrazovnim potrebama u svim školskim aktivnostima.
3. Vrednuje značaj podrške talentovanim učenicima
4. Identifikuje važnost podrške učenicima pripadnicima ranjivih grupa
5. Prepozna značaj volontiranja u lokalnoj zajednici

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Prepozna važnost vršnjačke pomoći	- Objasni načine vršnjačke pomoći Načini vršnjačke pomoći: vršnjačko mentorstvo, razvoj empatije i komunikacijskih vještina, vršnjačke grupe podrške, vršnjačka edukacija i dr. - Objasni značaj vršnjačkog uticaja u period adolescencije - Objasni pojam empatije - Opiše komunikacijske vještine Komunikacijske vještine: aktivno slušanje, davanje povratnih informacija, pregovaranje, asertivnost i dr. - Demonstrira primjenu empatije za potrebe vršnjačke pomoći, za zadatu situaciju - Demonstrira primjenu komunikacijskih vještina za potrebe vršnjačke pomoći, u zadatoj situaciji
Uoči važnost podrške za aktivno učešće učenika sa posebnim obrazovnim potrebama u svim školskim aktivnostima	- Opiše važnost podrške učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama - Opiše različite vrste smetnji učenika Vrste smetnji učenika: tjelesne, senzorne, intelektualne, invaliditet i autizam - Demonstrira osmišljenu aktivnost sa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama - Demonstrira učestvovanje u prilagođavanju školskih aktivnosti učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama, na zadatom primjeru

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	- Demonstrira učestvovanje u organizaciji školskih aktivnosti u cilju inkluzije učenika u vršnjačku grupu, na zadatom primjeru
Vrednuje značaj podrške talentovanim učenicima	- Opiše vrste inteligencije prema Gardneru Vrste inteligencije: vizuelno-prostorna, verbalno-lingvistička, logičko-matematička, tjelesno-kinestička, muzička, interpersonalna, intrapersonalna, naturalistička i egzistencionalna - Opiše ulogu koju vršnjaci imaju u životu talentovanih učenika - Opiše različite načine pružanja podrške talentovanim učenicima Načini pružanja podrške: pomoć pri učenju, mentorstvo, pružanje konstruktivnih povratnih informacija, podsticanje i motivacija, saradnički rad, emocionalna podrška, organizacija zajedničkih aktivnosti, razbijanje predrasuda i podsticanje samospoznaje - Prepozna preovlađujuću vrstu inteligencije prema Gardneru, na sopstvenom primjeru
Identifikuje važnost podrške učenicima pripadnicima ranjivih grupa	- Opiše ranjive društvene grupe Ranjive društvene grupe: djeca i mladi bez roditeljskog staranja, osobe sa invaliditetom, pripadnici manjinskih etničkih grupa, pripadnice RE populacije, migranti, izbjeglice, tražioci azila, osobe niskog ekonomskog statusa, stari, žrtve porodičnog nasilja, osobe sa problemima zavisnosti i dr. - Opiše načine podrške ranjivim društvenim grupama Načini podrške: podrška u kriznim situacijama, u prevazilaženju finansijskih problema, podrška roditeljima i društvenoj zajednici, u školskoj sredini, emocionalna podrška, podrška pri učenju i pristupu obrazovanju, podrška socijalnoj integraciji i u prilagođavanju obrazovnih sadržaja - Prepozna karakteristike ranjivih grupa, na zadatom primjeru - Prepozna ranjive društvene grupe, na zadatom primjeru - Prepozna načine pružanja podrške ranjivim društvenim kategorijama, na zadatom primjeru - Istraži dostupne statističke podatke koji se odnose na ranjive grupe na nivou države
Prepozna značaj volontiranja u lokalnoj zajednici	- Navede vrste volonterskih grupa na nivou lokalne zajednice Volonterske grupe: ekološke, humanitarne, omladinske, kulturne i društvene, grupe za pomoć u vanrednim situacijama i dr. - Opiše praktične korake pri uključivanju u volonterske grupe

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	Praktični koraci: informisanost o mogućnostima volontiranja, lična odluka, prijava, informisanost o dostupnim finansijskim i drugim resursima i dr. - Prepozna značaj volontiranja na ličnom i društvenom nivou, na zadatom primjeru - Prezentuje mogućnosti koje se nude za volontiranje u lokalnoj zajednici, na osnovu istraženih informacija putem interneta ili prethodne posjete lokalnoj zajednici - Demonstrira popunjavanje prijave za volontiranje, na zadatom primjeru - Demonstrira organizovanje volonterskih akcija, na zadatom primjeru
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije	
- Vršnjačka podrška - Inkluzija - Potrebe učenika sa posebnim obrazovnim potrebama - Strategije za podršku inkluziji - Strategije za podršku talentovanim učenicima - Potrebe ranjivih kategorija - Empatija i socio-emocionalni razvoj - Volontiranje/ volonterski programi - Komunikacija - Etika	
Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije	
- Kompetencija pismenosti - Kompetencija višejezičnosti - Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu - Digitalna kompetencija - Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti - Građanska kompetencija - Preduzetnička kompetencija - Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja	

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Kako pomoći drugima? u srednjim stručnim školama je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka i razvoj kritičkog mišljenja kroz diskusije, debate i primjenu ostalih interaktivnih metoda. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja, kao i metod rada.

- Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: računar, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse i dr.

6. Izvođači modula:

- Nastavnici stručni saradnici kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1, odnosno VII 2 iz oblasti sociologije, psihologije ili pedagogije – najmanje 240 CSPK-a, odnosno 300 CSPK – a).

Napomena: Kvalifikacije u okviru istog nivoa obrazovanja ravnopravne su prilikom izvođenja modula Kako pomoći drugima? bez obzira na redosljed navođenja.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa modulima Psihologija, Sociologija, Savremeno odrastanje, Socijalne mreže i globalizacija, koji su sastavni dio većine obrazovnih programa, a koji su usvojeni na Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Selma Šabotić, magistar pedagogije, školski pedagog, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Denisa Huremović, spec. sociologije, nastavnik sociologije, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Milana Raičević, profesor pedagogije i psihologije, školski psiholog, JU Stručna medicinska škola, Podgorica.

2.7. ODNOSI MEĐU POLOVIMA

1. Broj časova: 9

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje učenika za prepoznavanje uticaja medija i društvenih mreža na rodne uloge, ključnih faktora koji oblikuju i promovišu prava i jednakost među polovima. Razvijanje svijesti o važnosti prepoznavanja i adekvatnog ispoljavanja emocija u kontekstu rodno zasnovanog nasilja, kao i o značaju komunikacije u izgradnji zdravih odnosa među polovima.

3. Ishodi učenja:

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Prepozna komunikaciju kao bitan faktor odnosa među polovima
2. Analizira uticaj sadržaja društvenih mreža i medija na odnose među polovima
3. Identifikuje faktore koji utiču na prava i jednakost među polovima
4. Uoči važnost prepoznavanja i adekvatnog ispoljavanja emocija u cilju unapređenja odnosa među polovima

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Prepozna komunikaciju kao bitan faktor odnosa među polovima	- Objasni značenje pojmova pol/rod - Opiše elemente komunikacije bitne za partnerske odnose Elementi komunikacije: otvorenost i iskrenost, aktivno slušanje, empatija, neverbalna komunikacija, rješavanje konflikata, izražavanje potreba, razumijevanje i poštovanje različitosti, redovno komuniciranje, izbjegavanje destruktivnih komunikacijskih obrazaca, podrška, ohrabrivanje i dr. - Demonstrira primjenu elemenata komunikacije, na zadatom primjeru situacije vezane za partnerske odnose - Istraži modele komunikacije bitne za partnerske odnose u tradicionalnom i savremenom društvu - Predstavi rezultate istraživanja, na temu komunikacije bitne za partnerske odnose
Analizira uticaj sadržaja društvenih mreža i medija na odnose među polovima	- Opiše pozitivne uticaje sadržaja društvenih mreža i medija na odnose između polova Pozitivni uticaji: promovisanje ravnopravnosti polova, pristup informacijama i edukaciji, povezivanje, podrška, prepoznavanje različitih identiteta i preispitivanje rodnihi normi i vrijednosti definisanih tradicijom - Opiše negativne uticaje sadržaja društvenih mreža i medija na odnose između polova Negativni uticaji: stereotipi, predrasude, diskriminacija, seksizam, mizoginija, imperativnost u

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	promovisanju konkretnih standarda ljepote i tjelesnih normi, visok stepen tolerancije na nasilje i zlostavljanje, rodno zasnovano nasilje, nejednak pristup medijskim sadržajima, oblikovanje rodni uloga i dr. - Objasni način konstruisanja rodni uloga - Istraži uzroke rodno zasnovanog nasilja - Istraži pozitivne i negativne uticaje sadržaja medija i društvenih mreža na odnose među polovima, na zadatim primjerima - Predstavi konkretna rješenja vezana za preoblikovanje negativnih sadržaja u pozitivne, na zadatim primjerima
Identifikuje faktore koji utiču na prava i jednakost među polovima	- Objasni faktore koji utiču na prava i jednakosti među polovima Faktori: zakoni i politike jednakosti, međunarodni standardi, obrazovanje, kultura, tradicija, ekonomski faktori, mediji, društvene mreže, NVO sektor i dr. - Istraži uticaj faktora na jednakost među polovima - Predstavi uticaj faktora na jednakost među polovima, na zadatom primjeru - Prepozna značaj zakonom utvrđenih prava u odnosu na jednakost polova, na zadatom primjeru
Uoči važnost prepoznavanja i adekvatnog ispoljavanja emocija u cilju unapređenja odnosa među polovima	- Opiše važnost prepoznavanja ličnih emocija Važnost: bolje razumijevanje sebe, efikasno upravljanje stresom, poboljšanje odnosa sa drugima, smanjenje impulsivnog ponašanja, unapređenje emocionalne otpornosti, razvijanje emocionalne inteligencije, razvijanje mehanizama za postizanje unutrašnjeg mira i ličnog zadovoljstva i dr. - Opiše pozitivne efekte adekvatnog ispoljavanja emocija Pozitivni efekti: oslobađanje od emocionalnog pritiska, bolja komunikacija i jačanje međuljudskih odnosa, smanjenje konflikata, razvoj emocionalne inteligencije, samopouzdanja, samopoštovanja, odgovorno donošenje odluka i smanjenje fizičkih simptoma stresa. - Prepozna pozitivne efekte adekvatnog ispoljavanja emocija, na zadatom primjeru - Demonstrira način ispoljavanja emocija kroz igru uloga na zadatom primjeru
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije	
- Verbalna i neverbalna komunikacija - Uticaj stereotipa na komunikaciju	

Ishodi učenja	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja
Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:

- Uticaj medija na odnose među polovima
- Društvene mreže
- Rodna ravnopravnost
- Emocionalna inteligencija
- Porodica
- Socijalizacija
- Obrazovanje

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Kompetencija višejezičnosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu
- Digitalna kompetencija
- Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Kako pomoći drugima? u srednjim stručnim školama je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka i razvoj kritičkog mišljenja kroz diskusije, debate i primjenu ostalih interaktivnih metoda. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja, kao i metod rada.
- Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: računar, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse i dr.

6. Izvođači modula:

- Nastavnici stručni saradnici kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1, odnosno VII 2 iz oblasti sociologije, psihologije ili pedagogije – najmanje 240 CSPK-a, odnosno 300 CSPK – a).
- **Napomena:** Kvalifikacije u okviru istog nivoa obrazovanja ravnopravne su prilikom izvođenja modula Odnosi među polovima, bez obzira na redosljed navođenja.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa modulima Psihologija, Sociologija, Savremeno odrastanje, Socijalne mreže i globalizacija, koji su sastavni dio većine obrazovnih programa, a koji su usvojeni na Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Selma Šabotić, magistar pedagogije, školski pedagog, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Denisa Huremović, spec. sociologije, nastavnik sociologije, JU Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Milana Raičević, profesor pedagogije i psihologije, školski psiholog, JU Stručna medicinska škola, Podgorica.

2.8. ZELENA EKONOMIJA

1. Broj časova: 12

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa konceptom i ciljevima zelene ekonomije. Osposobljavanje za mjerenje ekološkog otiska na primjeru poslovnog subjekta. Podsticanje razvoja etičkih osobina ličnosti kao što su: humanost, empatija, odgovornost, poštovanost, kreativnost, timski rad, solidarnost i dr.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

10. Uoči značaj zelene ekonomije
11. Prezentuje primjere dobre prakse zelene ekonomije
12. Prezentuje rezultate mjerenja ekološkog otiska na primjeru poslovnog subjekta
13. Osmisli ideju o zaštiti životne sredine na lokalnom nivou

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Uoči značaj zelene ekonomije	- Objasni koncept zelene ekonomije i njen uticaj na društvo i životnu sredinu - Navede ciljeve zelene ekonomije Ciljevi: smanjenje emisije gasova, povećanje procenta obnovljive energije, povećanje energetske efikasnosti, povećanje stope zaposlenosti, smanjenje stope siromaštva i dr. - Navede principe zelene ekonomije Principi: ravnomjerna raspodjela bogastva, ekonomska jednakost i pravednost, očuvanje prirodnih resursa, oprezan pristup životnoj sredini, održiva potrošnja i proizvodnja i dr. - Navede moguća rješenja za izazove sa kojima se susreću države u cilju očuvanja društva i životne sredine Moguća rješenja: stvaranje multifunkcionalne zelene infrastrukture, upotreba pametnih tehnologija u području reciklaže, praćenju korišćenja resursa, proizvodnji energije iz obnovljivih izvora, uvođenje novih i unapređenje postojećih politika zaštite životne sredine i prirodnih resursa, podizanje ekološke svijesti, smanjenje otpada, podsticanje proizvođača da primjenjuju principe

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	zelene proizvodnje, podizanje svijesti potrošača u cilju zaštite životne sredine i korišćenju proizvoda i usluga zelene ekonomije i dr.
Prezentuje primjere dobre prakse zelene ekonomije	- Sprovede istraživanje u cilju pronalaženja primjera dobre prakse zelene ekonomije u Crnoj Gori i regionu - Sprovede istraživanje u cilju pronalaženja primjera dobre prakse zelene ekonomije u Evropi i u svijetu - Predstavi primjere dobre prakse zelene ekonomije i njihov uticaj na društvo i životnu sredinu
Prezentuje rezultate mjerenja ekološkog otiska na primjeru poslovnog subjekta	- Objasni ekološki otisak i način njegovog mjerenja Ekološki otisak: potrošnja energije, vode, sirovina, održivo upravljanje resursima, procenat recikliranog materijala u poslovanju, porast reciklaže, smanjenje otpada, obnovljivi izvori energije, društvena odgovornost i transparentnost - Sprovede postupak mjerenja ekološkog otiska na konkretnom primjeru u različitim vremenskim periodima - Interpretira uporedne rezultate na osnovu sprovedenog mjerenja - Izradi izvještaj o održivosti poslovanja poslovnog subjekta
Osmisli ideju o zaštiti životne sredine na lokalnom nivou	- Uoči ekološke probleme u gradu Ekološki problemi: zagađenost vazduha; problemi sa upravljanjem otpadom, zagađenost vode; zagađenost zemljišta, svjetlosno zagađenje, buka, gubitak zelenih površina i dr. - Sprovede statističko istraživanje ekoloških problema u lokalnoj sredini Statističko istraživanje: prikupljanje podataka, sređivanje i grupisanje, analiza i tumačenje dobijenih rezultata - Navede primjere dobre prakse lokalne zajednice prilikom rješavanja ekoloških problema - Predstavi idejno rješenje za identifikovani problem na konkretnom primjeru za različite djelatnosti
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije	
- Zelena ekonomija - Primjeri dobre prakse zelene ekonomije - Održivi razvoj - Klimatske promjene	

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
---	---

- Ekološki otisak

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Kompetencija višjezičnosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu
- Digitalna kompetencija
- Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Zelena ekonomija je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz oblasti održivog razvoja i zaštite životne sredine. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih zadataka i razvoj kritičkog mišljenja kroz diskusije, debate i dr. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja, kao i metod rada.
- Preporuka je da se teorijski dio realizuje kroz istraživanje tema vezanih za zelenu ekonomiju i održivi razvoj, kao i prezentaciju rezultata istraživanja u školi ili kod poslodavaca. Praktični dio se može realizovati u školi (kabinet, radionice) ili kod poslodavaca, pružajući učenicima priliku za sticanje iskustava u radnom okruženju ekološki odgovornih preduzeća. Prilikom izrade praktičnih zadataka voditi se analizom uspješnih projekata iz oblasti zelene ekonomije. Neki ishodi se mogu realizovati kroz terenske aktivnosti, ekološke akcije i inicijative koje doprinose prenošenju znanja i promociji značaja zelene ekonomije i održivog razvoja u široj društvenoj zajednici. Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa stručnjacima i institucijama iz različitih sektora.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: minimum 5 računara, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse, **ekološku tehnologiju i alate**, ekološki prihvatljiv potrošni materijal i dr.

6. Izvođači modula:

- Kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1 iz oblasti ekonomije – najmanje 240 CSPK-a ili 300 CSPK-a.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Preduzetništvo

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Violeta Đukanović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica
- Božana Vujadinović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica
- Adrijana Mugoša, magistar ekonomskih nauka, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica

2.9. ZELENA BIZNIS IDEJA

1. Broj časova: 18

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa konceptom i ciljevima zelenog preduzetništva. Osposobljavanje za izradu zelenog biznis plana. Podsticanje razvoja inicijativnosti, kreativnosti, ekološki odgovornog ponašanja, komunikacijskih vještina i timskog rada.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje značaj zelenog preduzetništva
2. Osmisli zelenu biznis ideju koristeći različite tehnike
3. Prezentuje primjere dobre prakse zelenog preduzetništva
4. Sastavi zeleni biznis plan na osnovu istraživanja tržišta i izvrši analizu u skladu sa ESG standardima

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Identifikuje značaj zelenog preduzetništva	- Objasni koncept zelenog preduzetništva i njegov uticaj na životnu sredinu Koncept: održivost, energetska efikasnost, cirkularna ekonomija, smanjenje ugljeničnog otiska, društvena odgovornost, ekološki prihvatljivi proizvodi, zelene inovacije, etika u poslovanju i dr. - Navede ciljeve zelenog preduzetništva Ciljevi: promocija održivih proizvoda i usluga; usaglašavanje ekoloških i poslovnih ciljeva; inovacija ekoloških rješenja, razvoj održivih poslovnih modela, istraživanje novih tržišnih mogućnosti – otkrivanje novih prilika u vezi sa potrošnjom i novim načinima života društva i dr. - Objasni ulogu i osobine zelenih preduzetnika Osobine zelenih preduzetnika: ekološka osviješćenost, inovativnost za ekološke izazove, fleksibilnost u kontekstu održivog razvoja, društvena odgovornost, integracija ekoloških aspekata u poslovni koncept, usmjerenje na održivu profitabilnost i dr. - Navede zeleni radna mjesta Zelena radna mjesta: poslovi za smanjenje potrošnje energije i resursa, poslovi za ograničavanje emisije štetnih gasova, poslovi za minimiziranje otpada i zagađenja, poslovi u ekološkom obrazovanju i savjetovanju, poslovi u istraživanju i razvoju za održivost

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	i ostali poslovi povezani sa održivošću zelenih preduzetnika
Prezentuje primjere dobre prakse zelenog preduzetništva	- Navede primjere dobre prakse zelenog preduzetništva u državi, regionu i svijetu - Istraži primjere dobre prakse zelenog preduzetništva u državi, regionu i svijetu - Uporedi primjere dobre prakse zelenog preduzetništva na svjetskom i lokalnom nivou - Predstavi primjere dobre prakse zelenog preduzetništva, ističući njihov pozitivan uticaj na društvo i životnu sredinu, na konkretnom primjeru
Osmisli zelenu biznis ideju koristeći različite tehnike	- Primijeni odgovarajuću tehniku za pronalaženje zelenih biznis ideja Tehnike: mapiranje, brainstorming, fokus grupe, problemska analiza, inovacije i dr. - Vrš izbor zelene biznis ideje - Analizira odabranu zelenu biznis ideju korišćenjem SWOT tehnike - Interpretira rezultate SWOT analize
Sastavi zeleni biznis plan na osnovu istraživanja i u skladu sa ESG standardima	- Navede elemente zelenog biznis plana Elementi zelenog bisnis plana: opis preduzeća; opis proizvoda/ usluge; marketing plan; operativni plan; razvojni plan, finansiranje; tržišna prednost i dr. - Objasni ključne komponente ESG standarda i njihov značaj Komponente ESG standarda: ekološki faktori, socijalni faktori i faktori korporativnog upravljanja - Izradi pojedinačne elemente zelenog biznis plana za odabranu biznis ideju - Prezentuje zeleni biznis plan koristeći pravila za uspješno prezentovanje
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije	
- Zeleno preduzetništvo - Zelena biznis ideja - Zeleni biznis plan - Zelena radna mjesta - ESG standardi	

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije	
Kompetencija pismenosti Kompetencija višjezičnosti Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu Digitalna kompetencija Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti Građanska kompetencija Preduzetnička kompetencija Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja	

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Zelena biznis ideja, je tako koncipiran da učenicima omogućava **razvijanje preduzetničkih znanja i vještina** potrebnih za kreiranje i implementaciju zelenih biznis ideja. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Modul se realizuje kroz teorijsku i praktičnu nastavu koje obuhvataju istraživanja, analizu i prezentovanje rezultata. Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika, uz primjenu metoda kojima se podstiče inovativno razmišljanje, kreativnost, samostalnost, samopouzdanje, timski rad i razvoj kritičkog mišljenja kroz diskusije, debate i dr.
- Edukovati učenike o važnosti održivog razvoja i ekološki odgovornih poslovnih praksi. Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe, kako bi se razvijale grupne ideje i međusobno učenje.
- U cilju dodatne podrške učenicima, prilikom realizacije pojedinih ishoda uspostaviti saradnju sa stručnjacima i institucijama iz različitih sektora, lokalnim preduzetnicima, privrednim društvima, organizovati posjete lokalnim zelenim biznisima, reciklažnim centrima, ekološkim farmama i drugim relevantnim mjestima.
- U cilju promocije zelenog biznisa, u lokalnoj zajednici, preporuka je da se organizuju takmičenja i hakatoni, gdje učenici mogu prezentovati svoje biznis zelene ideje i dobiti povratne informacije od stručnog žirija.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: minimum 5 računara, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse, ekološku tehnologiju i alate, ekološki prihvatljiv potrošni materijal i dr.

6. Izvođači modula:

- Kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1 iz oblasti ekonomije – najmanje 240 CSPK-a ili 300 CSPK-a.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Preduzetništvo

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Violeta Đukanović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica
- Božana Vujadinović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica
- Adrijana Mugoša, magistar ekonomskih nauka, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica

2.10. ZELENO FINANSIRANJE

1. Broj časova: 18

2. Cilj modula:

- Upoznavanje sa pojmom i elementima zelenog finansiranja. Prepoznavanje instrumenata zelenog finansiranja. Razumijevanje značaja primjene zelenog finansiranja u funkciji smanjenja ekološkog rizika. Osposobljavanje za sprovođenje istraživanja na temu finansiranja projekata zelenim obveznicama. Razvijanje analitičkog razmišljanja, tačnosti, preciznosti i odgovornosti.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Odredi značaj zelenog finansiranja
2. Ocijeni isplativost ulaganja u zelene HOV
3. Prezentuje uspješne primjere finansiranja projekata zelenim obveznicama na svjetskom tržištu

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Odredi značaj zelenog finansiranja	- Prepozna značaj zelenog finansiranja - Navede elemente zelenih finansija Elementi: zelene investicije, zelene politike i zeleni finansijski sistem - Istraži primjere podrške projektima zelenog finansiranja u državi i regionu, u skladu sa zelenom politikom Podrška: uvođenje poreskih olakšica, kreditne garancije i niže kamatne stope za projekte koji doprinose smanjenju emisije gasova staklene bašte, dodjela zelenih sertifikata poslovnim subjektima koja posluju u skladu sa održivim principima i dr. - Predstavi primjere podrške projektima zelenog finansiranja, u skladu sa zakonom, na konkretnom primjeru
Ocijeni isplativost ulaganja u zelene hartije od vrijednosti (HOV)	- Opiše instrumente zelenog finansiranja i njihove karakteristike Instrumenti: zelene obveznice; zeleni krediti; zelene akcije i indeksi; zeleni investicioni fondovi; privatni kapital i preduzetnički kapital; zeleno osiguranje - Prepozna ključne pokazatelje održivog razvoja (ESG standardi) Pokazatelji: ekološki, ekonomski i društveni indikatori za procjenu uticaja - Razmatra primjere uspješnog finansiranja putem zelenih HOV - Predstavi izazove i prepreke u implementaciji zelenih instrumenata, na konkretnom primjeru

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Prezentuje uspješne primjere finansiranja projekata zelenim obveznicama	- Istraži primjere finansiranja projekata zelenim obveznicama i njihov uticaj na održivi razvoj - Sagleda uticaj zelenog finansiranja na održivi razvoj - Predstavi primjere finansiranja projekata zelenim obveznicama, na konkretnom primjeru

Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije

- Zeleno finansiranje
- Instrumenti zelenog finansiranja
- Zeleni krediti
- Zelene akcije
- Zeleni investicioni fondovi
- Privatni i preduzetnički kapital
- Zelene obveznice

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Kompetencija višejezičnosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu
- Digitalna kompetencija
- Lična, društvena i kompetencija učenja kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja

4. Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Zeleno finansiranje je tako koncipiran da omogućava učenicima da steknu dublje razumijevanje znanja iz oblasti održivog finansiranja i razviju praktične vještine potrebne za kreiranje i implementaciju zelenog finansijskog poslovanja, pripremajući ih za buduće izazove i mogućnosti u području održivog razvoja. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Modul se realizuje kroz teorijsku i praktičnu nastavu koje podstiču kritičko mišljenje kroz interakciju, diskusije, istraživanja, analizu i prezentovanje rezultata iz oblasti zelenog finansiranja i zelenih finansijskih instrumenata, analize studije slučaja i dr.
- Prilikom realizacije ovog modula učenike treba motivisati na aktivno učenje, samostalan i timski rad i podizanje svijesti o održivom poslovanju. Edukovati učenike o važnosti održivog razvoja i ekološki odgovornih poslovnih praksi. Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe, kako bi se razvijale grupne ideje i međusobno učenje.
- U cilju dodatne podrške učenicima, prilikom realizacije određenih ishoda uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama iz koji uspješno sprovede modele zelenog finansiranja.

- U cilju promocije zelenog finansiranja u lokalnoj zajednici, preporuka je da se organizuju takmičenja i hakatona, gdje učenici mogu prezentovati svoja saznanja o faktorima uspjeha, izazovima zelenog finansiranja i investiranja i dobiti povratne informacije od stručnog žirija.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: minimum 5 računara, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse, ekološku tehnologiju i alate, ekološki prihvatljiv potrošni materijal i dr.

6. Izvođači modula:

- Kvalifikacija nivoa obrazovanja VII1 iz oblasti ekonomije – najmanje 240 CSPK-a ili 300 CSPK-a.

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Preduzetništvo

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Violeta Đukanović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica
- Božana Vujadinović, diplomirani ekonomista, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica
- Adrijana Mugoša, magistar ekonomskih nauka, nastavnik, JU Srednja ekonomska škola „Mirko Vešović“, Podgorica

2.11.KARIJERNO VOĐENJE I SAVJETOVANJE

1. Broj časova: 18

2. Cilj modula:

- Osposobljavanje učenika za analizu sopstvenih osobina, interesovanja i kompetencija u kontekstu profesionalnog razvoja. Ovladavanje vještinama neophodnim za donošenje adekvatnih karijernih odluka i prilagođavanja stalnim promjenama na tržištu rada.

3. Ishodi učenja

Po završetku ovog modula učenik će biti sposoban da:

1. Identifikuje ključne faktore u donošenju karijernih odluka
2. Analizira sopstvene osobine, vrijednosti i kompetencije u kontekstu izabranog zanimanja i karijernog puta
3. Prepozna značaj praćenja promjena na tržištu rada i razvijanja vještina za profesionalnu samoprezentaciju i traženje posla
4. Prepozna mogućnosti za dalji obrazovni, lični i profesionalni razvoj

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
Identifikuje ključne faktore u donošenju karijernih odluka	- Objasni značaj karijernog vođenja i savjetovanja i faze karijernog puta Faze karijernog puta: obrazovanje, zapošljavanje, napredovanje, prekvalifikacija i cjeloživotno učenje - Opiše SMART metodu za postizanje karijernih ciljeva, razradu karijernog cilja i elemente kroz koje se prati njihovo dostizanje SMART metoda: specifični, mjerljivi, dostižni, relevantni i vremenski određeni kriterijumi koji pomažu u definisanju i postizanju karijernih ciljeva - Objasni ulogu i aktivnosti tima za karijerno vođenje i savjetovanje u srednjim stručnim školama Tim za karijerno vođenje i savjetovanje u srednjim stručnim školama: nastavnici i pedagoško-psihološke službe - Objasni osnovne pojmove i faktore koji utiču na donošenje karijernih odluka Faktori: unutrašnji faktori (lične osobine, samostalnost, povjerenje u svoje mogućnosti i dr), spoljašnji faktori (uticaj roditelja i vršnjaka, tržište rada, finansije, društveni uticaji i dr) - Uporedi unutrašnje i spoljašnje faktore koji utiču na donošenje karijernih odluka, na zadatom primjeru
Analizira sopstvene osobine, vrijednosti i kompetencije u kontekstu izabranog zanimanja i karijernog puta	- Razlikuje pojmove osobine, vrijednosti i interesovanja u kontekstu izabranog zanimanja i karijernog puta

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	Osobine: kreativnost, odgovornost, timski rad i druge lične karakteristike koje utiču na ponašanje Vrijednosti: etičke, ekonomske, estetske, religijske, političke, porodične, društvene, hedonističke, altruističke i druge temeljne vrijednosti koje oblikuju lične odluke Interesovanja: umjetnost, nauka, sport i druge oblasti za koje je pojedinac zainteresovan - Objasni važnost samopouzdanja i ličnog brendinga Lični branding: proces kreiranja i promovisanja sopstvene profesionalne slike i vrijednosti - Objasni kompetencije u kontekstu izabranog zanimanja i karijernog puta Kompetencije: tehničke (programiranje, projektovanje, korišćenje specijalizovanih alata i dr.), interpersonalne (timski rad, rješavanje konflikata, aktivno slušanje i dr.), analitičke (kritičko razmišljanje, rješavanje problema i dr.), organizacione (postavljanje prioriteta, multitasking i dr.) i lične (motivacija, fleksibilnost, sposobnost prilagođavanja i dr.) - Popuni upitnike za samospoznaju, na zadatim primjerima testova interesovanja, talenta/sposobnosti i ličnih preferencija
Prepozna značaj praćenja promjena na tržištu rada i razvijanja vještina za profesionalnu samoprezentaciju i traženje posla	- Opiše načine praćenja podataka o radnoj snazi na tržištu rada Tržište rada: zaposlenost, nezaposlenost, prosječna zarada, aktivnosti na tržištu rada i dr. - Opiše aktuelne trendove na tržištu rada i mogućnosti traženja posla putem namjenskih sajtova Sajtovi: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Careerjet.me, Prekoveze.me, Klikdoposla.me, Zaposli.me, Trenkwalder, Crna Gora Media, Sezonac.com i dr. - Objasni značaj Europass dokumenata Europass dokumenta: biografija – CV, jezički pasoš, mobilnost, dodatak diplomi i sertifikat - Objasni metod korišćenja STAR modela STAR model: S (situation) – situacija; T (task) – zadatak; A (activity) – aktivnost i R (result) – rezultat - Kreira radnu biografiju (CV) za prijem u radni odnos, na zadatom primjeru po STAR modelu - Izvrši kreiranje i podešavanje naloga na profesionalnoj društvenoj mreži (LinkedIn), na zadatom primjeru - Istraži oglas za prijem u radni odnos, na zadatom primjeru - Opiše preporuke za razgovor sa poslodavcem prilikom prijave na konkurs za radno mjesto

Ishodi učenja Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:
	Razgovor sa poslodavcem: simulacije intervjua, tehnike odgovaranja na često postavljana pitanja i dr. - Simulira razgovor s poslodavcem prilikom prijave na konkurs za određeno radno mjesto, na zadatom primjeru
Prepozna mogućnosti za dalji obrazovni, lični i profesionalni razvoj	- Objasni značaj kontinuiranog obrazovanja, ličnog i profesionalnog usavršavanja - Opiše različite mogućnosti obrazovanja, usavršavanja i prekvalifikacije Mogućnosti: informisanje i posjeta različitim obrazovnim institucijama, informisanje putem sajtova i brošura obrazovnih institucija nacionalnih i međunarodnih, konsultacije sa školskim savjetnicima ili karijernim savjetnicima, razgovor sa bivšim učenicima/studentima, posjeta sajmovima obrazovanja i karijere, posjeta sajmovima zapošljavanja, pohađanje obuka i treninga (pohađanje specijalizovanih radionica, konferencija i stručnih seminara), praćenje online kurseva, praćenje oglasa za slobodna radna mjesta, umrežavanje sa profesionalcima u određenoj industriji, pohađanje praktičnih obuka, stažiranje, volontiranje, pohađanje obuka za prekvalifikacije i dr. - Opiše reurse za finansiranje obrazovanja Resursi: stipendije, krediti i drugi izvori finansiranja za dalji obrazovni razvoj - Opiše postupak kreiranja plana ličnog karijernog razvoja Plan ličnog karijernog razvoja: analiza trenutnog stanja (procjena ličnih osobina, vještina i obrazovanja), definisanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva (ciljevi vezani za obrazovanje, karijeru i lični razvoj), istraživanje opcija za obrazovanje i zapošljavanje (dostupni kursevi, fakulteti, obuke, prakse) i plan resursa/ identifikacija potrebnih resursa za ostvarenje ciljeva (finansijski, vremenski, podrška mentora) - Istraži različite mogućnosti obrazovanja, usavršavanja i prekvalifikacije, na zadatom primjeru - Istraži resurse za finansiranje obrazovanja, na zadatom primjeru - Kreira plan ličnog karijernog razvoja, na sopstvenom primjeru
Oblasti znanja za realizaciju jedinice kvalifikacije - Faze karijernog puta - Tim za karijerno vođenje i savjetovanje u školama - Faktori koji utiču na donošenje odluka - Osobine, vrijednosni stavovi, interesovanja i kompetencije - Lični brending	

Ishodi učenja	Kriterijumi za dostizanje ishoda učenja
Po završetku modula slobodne aktivnosti učenik će biti sposoban da:	U cilju dostizanja ishoda učenja učenik treba da:

- Tržište rada
- CV i Europass dokumenta
- Kontinuirano obrazovanje
- Lični karijerni plan

Ključne kompetencije koje su dio ove jedinice kvalifikacije

- Kompetencija pismenosti
- Matematička kompetencija i kompetencija u prirodnim naukama, tehnologiji i inženjerstvu (STEM)
- Digitalna kompetencija
- Lična, socijalna i kompetencija učiti kako učiti
- Građanska kompetencija
- Preduzetnička kompetencija
- Kompetencija kulturološke svijesti i izražavanja

Preporuke za realizaciju modula:

- Modul slobodnih aktivnosti Karijerno savjetovanje i vođenje u srednjim stručnim školama je tako koncipiran da učenicima omogućava sticanje teorijskih i praktičnih znanja i vještina iz ove oblasti. Modul mogu pohađati učenici svih razreda.
- Sadržaje je potrebno obrađivati i realizovati uz visok stepen angažovanosti i aktivnosti učenika i simulaciju konkretnih situacija, uz primjenu metoda kojima se podstiče samostalnost učenika u izvršavanju konkretnih radnih zadataka. U skladu sa tim moguće je prilikom realizacije modula slobodnih aktivnosti prilagoditi učenicima tempo rada, kontinuitet izvođenja kao i metode.
- Preporuka je da se prilikom realizacije praktičnih zadataka, učenici dijele u manje grupe.
- U cilju dodatne podrške učenicima, uspostaviti saradnju sa relevantnim stručnjacima i institucijama.

5. Prostorni i materijalni uslovi za realizaciju modula:

- Za realizaciju teorijskog i praktičnog dijela treba obezbijediti: računar, projektor, projektno platno ili pametnu tablu, audio i TV uređaj, stručnu literaturu, digitalne resurse i dr.

6. Izvođači modula:

- Nastavnici i stručni saradnici - članovi tima za Karijerno vođenje i savjetovanje koji su uspješno prošli obuku iz oblasti karijerne orijentacije/ karijernog vođenja i savjetovanja (kvalifikacija nivoa obrazovanja VI odnosno VII1 – najmanje 180 odnosno 240 CSPK-a).

7. Povezanost sa modulom obrazovnog programa ili jedinicom kvalifikacije standarda kvalifikacije:

- Ovaj modul je povezan sa modulima Poslovna kultura, Preduzetništvo, Socijalne mreže i globalizacija i Poslovna komunikacija i korespondencija koji su sastavni dio većine obrazovanih programa, koji su usvojeni na Nacionalnom savjetu za obrazovanje.

8. Saradnici na izradi modula slobodne aktivnosti:

- Selma Šabotić, magistar pedagogije, školski pedagog, JU Elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica
- Mileva Lučić, diplomirani inženjer elektrotehnike, nastavnik, JU Elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić, Podgorica

